

Het Blok en het einde van Paars

► *André Mommen*

De uitslag van de voorbije regionale verkiezingen heeft het einde van Paars aangekondigd. In Wallonië en Brussel zijn de Franstalige liberalen uit de regering verdreven. In Vlaanderen is CD&V tot een tripartite toegetreden, omdat er geen andere werkbare formule overbleef na de zoveelste grote overwinning van het Vlaams Blok. Dat zal goed zijn voor toegenomen spanning in de federale regering en tussen de deelstaten. Het is nu wachten op het uiteenvallen van Verhofstadt-II en allicht vervroegde verkiezingen. Of die laatste een oplossing kunnen zijn voor de huidige patsstelling, valt te betwijfelen.

Men kan er uiteraard niet naast kijken: het Vlaams Blok is nu de grootste partij in Vlaanderen geworden. Wat voorheen een zuiver Antwerps aangelegenheid was, is nu een Vlaams probleem geworden. Het Vlaams Blok is nu zo groot geworden en het democratisch speelveld zó klein dat alleen nog maar een tripartite een werkbaar meerderheid oplevert. Toen de uitslag op het bord verscheen, brak paniek en vertwijfeling uit. Commentaarschrijvers zetten meteen nog eens alle oude verklaringen voor de onstuitbare groei van het Vlaams Blok op een rijtje. Sommigen meenden dat er met het Vlaams Blok nu gepraat moest worden, omdat men de voorkeur van één miljoen kiezers onmogelijk nog langer kon negeren. Anderen meenden dat men het Vlaams Blok maar mee in bad moest nemen in de hoop zo de zwarte ballon electoraal te laten leeglopen. Het Blok, zo beweerde men, was toch onbekwaam om mee de macht uit te oefenen, want meeregeren zou de aantrekkelijkheid van deze

antipartij flink doen verminderen. Weg dus met het cordon sanitaire.

Maar het meenemen van het Vlaams Blok naar de onderhandelingstafel zag eigenlijk niemand echt zitten. Ook niet bij CD&V/NVA waar allicht onderhuids de welwillendheid het grootste is bij de dorpsburgemeesters die in 2006 voor hun postje vrezden. Het probleem is dat niemand weet of het Vlaams Blok laten meespelen leidt tot het uiteenvallen ervan. Het Vlaams Blok mag dan wel een groot aantal onbenullen op het pluche hebben zitten, dat wil nog niet zeggen dat bij een dijkdoorbraak de baantjesjagers niet naar de kabinetten zullen stromen.

De conclusie dringt zich derhalve op dat de Paarse fanfare nog maar weinig bruikbare partituur overhoudt om mee uit te rukken. Kapelmeester Verhofstadt heeft immers gruwelijk zijn hand overspeeld. Zijn belofte van vijf jaar geleden dat hij het Blok op de knieën zou krijgen, is loos gebleken. Het Paarse project van maatschappelijke vernieuwing en modernisering is al snel op zijn budgettaire grenzen gebotst. Het project van de maatschappelijke integratie van migranten heeft zich tenslotte vooral gepolariseerd rond het migrantenstemrecht, niet rond de hoognodige sociale investeringen. Kortom, reeds vorig jaar na de smadelijke nederlaag van de Groene coalitiepartners raakte zand in de Paarse machine. Het historisch compromis tussen Rood en Blauw was op de grenzen van het haalbare gestoten: belastingverlaging én betere openbare diensten (lieft gratis) was ineens onbetaal-

baar geworden. Zeker als men ook nog eens de nog altijd enorme staatsschuld (100 procent van het Bruto Binnenlands Product) wil afbouwen en tevens het zogenaamd Zilverfonds wil blijven spekken. Ook de truc om ineens een bonus binnen te halen door amnestie toe te kennen aan diegenen die een zwarte bankrekening in het buitenland aanhouden, bleek niet te werken. Dat zwarte geld is grotendeels gebleven waar het is: in de veilige belastingparadijzen.

Het einde van Paars is nu in zicht. De zittende federale regering heeft eigenlijk geen programma meer. Ze wil wel graag de rit uitzitten met een vertimmerde ploeg, omdat enkele kopstukken zoals Louis Michel en Frank Vandenbroucke inmiddels het hazenpad naar veiliger oorden hebben gekozen. Het gezag van Verhofstadt is voorts zwaar aangetast door zijn mislukte sollicitatie voor het voorzitterschap van de Europese Commissie. Wie zich zo in zijn kaarten laat kijken en daarbij er niet in slaagt om de huishouding in eigen partij op orde te houden, delft zijn eigen graf. Inmiddels moeten velen in de VLD al hebben nagedacht over een koningsmoord. Wat is Verhofstadt voor hen nog waard als hij geen kiessuccessen kan beloven? Niet iedereen in de VLD is gelukkig met de centrum-linkse positionering. Anderen zijn de dictatuur van het driemanschap Verhofstadt-Dewael-De Gucht spuugzat. En dat zijn heus niet alleen de "donkerblauwen". Een nieuwe voorzitter zou aan een koerswending vorm moeten geven. Want nogal wat kopstukken zijn bang dat bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2006 nog meer liberale kiezers naar het Blok zullen overlopen. Het doorbreken van het cordon sanitaire zou een reden kunnen zijn om de VLD trouw te blijven.

Maar ook in de andere pool van Paars liggen inmiddels de kaarten anders. SPA/Spirit heeft slecht gescoord. Een pak kiezers is weer naar Groen! teruggekeerd, ondanks het openen van de kartellijsten voor ex-Agalevbonzen. De populistische glans van zowel Steve Stevaert als Bert Anciaux is getaand. Ze hebben stemmen ingeleverd. Er zijn blijkbaar steeds meer mensen die niet meer willen geloven in het gratisverhaal van Stevaert of die de programmatische lichtheid van Anciaux hebben ontdekt. Steeds meer mensen maken zich inmiddels zorgen over hun baan, hun uitkering, hun (pre-)pensioen en hun huis-

huur. Die angst wordt allerminst weggenomen met gratis op de bus of de trein. Getuige hiervan was de opkomst in Limburg van een lijst van vooral Ford-arbeiders. Een deel van de proletarische achterhoede ligt er dwars zonder gelukkig naar het Vlaams Blok over te steken.

Groen! heeft intussen hiervan geprofiteerd om zichzelf weer op de politieke kaart te plaatsen. Met succes zullen de enen beweren. De anderen zullen wijzen op de principiële overlevingskunsten van een partijje in de marge. Het gedachtegoed van Groen! is immers geen monopolie meer van het volkje in de getenwollensokken. Een kartel met de socialisten had allicht de grootste formatie in het Vlaamse parlement opgeleverd. Reken uit je groene winst. Maar dat is niet besteed aan Vera Dua en haar klanten. Die denken dat de principes het eeuwig leven hebben.

Was alles maar zo overal aanvaard als een Visa-kaart! Paars en Groen! hebben vele verzuurde kiezers er niet van kunnen overtuigen dat de politici er voor hen zijn en niet omgekeerd. De truc met de Visakaarten zal sommigen nog wel op de maag liggen. Dat verklaart zeker de verdere opmars van het Blok in Antwerpen en omgeving. De letterlijke stoelendans van ministers en parlementsleden heeft eveneens een kwalijk gevolg gehad voor de geloofwaardigheid van de politici. Hun alomtegenwoordigheid in de media mag dan wel voortspruiten uit de behoefte om de "kloof" met de burger te dichten, toch draagt die grotere zichtbaarheid niet bij aan een betere kennis van het programma waarvoor deze politici zeggen te staan. Overdaad schaadt. Teveel is teveel. Er zijn te veel verkiezingen voor teveel verkozen instanties. Er zijn teveel politici en allicht ook teveel partijen, zelfs al hebben die allemaal ergens een kartel weten af te sluiten. Met Paars is dat allemaal erger geworden, omdat het lanceren van ideetjes lijkt te lonen en het oplaten van ballonnetjes media-aandacht genereert. De politiek is zo onderdeel geworden van de spektakelmaatschappij. Het Vlaams Blok heeft zich inmiddels naadloos weten in te werken in dat circus. Met dank aan dezelfde media die maar niet genoeg kunnen krijgen van praatprogramma's, spelletjes en human interest.

Sommigen hebben gewezen op de gebrekkige werking van het cordon sanitaire bij het bestrij-

den van het Vlaams Blok. Inderdaad, met het Blok worden geen bestuursakkoorden afgesloten. Het Blok mag niet deelnemen aan de macht. Daardoor zou het Blok profiteren van zijn underdogpositie. Deze redenering klopt niet. Het Blok is immers overal dankzij de zegening van de verdelende rechtvaardigheid en de partijsubsidiëring. En met dank aan de media die menen dat standpunten van het Blok ook ter kennis aan de massa moeten worden gegeven. Het cordon sanitaire geldt niet voor de burgerlijke openbaarheid, want in de commercie van de media maakt men liefst geen onderscheid tussen racistische en democratische partijen. De regels van de burgerlijke democratie willen immers dat iedereen mag meedoen en dat alle stemmen gelden. De kiezer zou altijd gelijk hebben.

Was het allemaal maar zo simpel als een Visa-kaart. De burgerlijke democratie zoals Paars die in het postverzuilde tijdperk vorm gaf, heeft vooral de bal in het kamp van de individuele kiezers gelegd. Aan hen de keuze! Op een gegeven moment echter kiezen steeds meer burgers voor de antisysteempartij die Vlaams Blok heet. Op deze ontwaarding van de democratie heeft de Paarse spektakeldemocratie evenwel geen passend antwoord. Wat is dan de oplossing? Een terugkeer naar de tijd van Rooms-Rood toen de politieke loodgieters de dienst uitmaakten?

Wie denkt dat met de voorbije verkiezingen Rooms-Rood weer bijna terug is van weggevoerd, heeft het mis. De CD&V van Yves Leterme is niet meer de verzuilde partij van weleer. Er mogen dan wel veel parlementsleden met wortels in het ACW zijn verkozen, dat zegt nog niets over de machtsverhoudingen in die partij. CD&V is naar rechts opgeschoven. Niet de verzuilde structuren zijn nog bepalend, maar de kiezers. Ook hier is de media-invloed herkenbaar. Wie verkozen wil worden moet veel stemmen kunnen verzamelen. Inge Vervotte is er het levende bewijs van. Jong en onervaren, maar o zo mooi. Dat levert meteen een ministerportefeuille op. De minder fortuinlijke oude tantes mogen blij zijn dat er plaats voor ze is in de kabinetten. Onbruikbare oude ratten mogen oprassen.

De sleutel ligt nu in handen van Leterme. Hij kan het Verhofstadt de komende maanden knap lastig maken. Leterme moet immers het "Vlaamse belang" verdedigen. Hij weet ook dat hij als minister-president voor zichzelf moet rijden in

de hoop zo de N-VA aan boord te houden en de socialistische en liberale coalitiegenoten onder druk te zetten. Leterme moet een inbraak in de federale regering aannemelijk maken. Daarvoor moet hij aan Waalse kant bij de PS steun krijgen. Een voor zijn Vlaamse en vooral flamingantische kiezers goed verborgen talent toont Leterme graag in de Franstalige media: hij spreekt rad en vlekkeloos Frans. Zijn vader is immers een Waal die ooit een West-Vlaamse zwanger maakte. Met deze telg van "geografische Vlaming" moet het dus wel lukken.

Rest uiteraard de vraag of deze politieke spelletjes die de komende maanden op de bevolking zullen worden losgelaten, niet de antipolitiek zullen voeden. Wie ligt er nu echt wakker van de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde? Behalve enkele burgemeesters uit de Brusselse rand, allicht niemand. Wie is er heilig van overtuigd dat een federalisering van de sociale zekerheid en de gezondheidszorg een goede zaak zal zijn nu op deze fronten een neoliberale dijkdoorbraak dreigt? Meer Vlaanderen gaat dan gepaard met meer markt en meer kapitalisme, met meer bestaansonzekerheid en afbraak van de openbare voorzieningen. Als men de actieve welvaartsstaat wegens het dwarsliggen van de PS niet in België kan realiseren, dan wil men dat toch liever eerst in Vlaanderen doorvoeren? Dat men intussen ook het Vlaams Blok wil terugdringen, klinkt ongeloofwaardig. Want door de toegenomen sociale onzekerheid kan het Vlaams Blok gemakkelijk scoren, zelfs tot in het kleinste Vlaamse dorp toe.

Hier botsen we dan weer op de democratische paradox: afslanken van de staat, administratieve vereenvoudiging, dienstencheques allerhande, gratis openbaar vervoer en andere feestcheques geven veel kiezers de indruk dat ze een sigaar uit eigen doos krijgen. Zo straft het populistisch discours van Paars zichzelf. En kan het discours van racistisch rechts met eigen volk eerst burgerrechten verkrijgen. Te veel centen zouden immers worden gemorst aan de multiculturele utopie, aan werkonwillige migranten en criminele asielzoekers, terwijl de "eigen mensen" op een houtje moeten zabbelen.

Omdat CD&V/N-VA samen nauwelijks extra stemmen en zetels hebben gewonnen, is het onwaarschijnlijk dat dit kartel in staat zal zijn om het Vlaams Blok te stoppen. Of om geloofwaardig

te blijven in de slijtageslag van een tripartite. Het Vlaams Blok is immers de enige echte en zichtbare oppositiepartij. Dat zal er niet op veranderen als in deze herfst de aangekondigde nieuwe versie van het Vlaams Blok wordt gepresenteerd. Het Vlaams Blok kan zich met zijn multifunctionele discours op een verdere zegetocht naar het politieke centrum wagen. In de grote steden zit het Blok immers aan zijn maximum, terwijl er op het platteland electoraal nog wat te oogsten valt. De gemeenteraadsverkiezingen van 2006 zijn de volgende vervaldag. Dan zal blijken of het Vlaams Blok onder een andere naam maar met hetzelfde personeel het cordon sanitaire kan doorbreken. Als het aan Filip Dewinter ligt, moet dat in Antwerpen kunnen met een rechtstreeks verkozen burgemeester.

Hoe deze trend nu om te keren? Paars is mislukt en CD&V zal het Blok niet tegenhouden. De vakbonden zijn aan hun ledenbasis zelf geïnfecteerd door het discours van het Blok. Een mobilisatie van links lijkt een utopie. Velen hebben zich neergelegd bij de slechte natuur van de Vlaamse volksmens. Anderen hopen dat alles wel zal loslopen en dat "Europa" (dat is zoiets als de "internationale gemeenschap") zal ingrijpen bij racistische "excessen". En nog meer van dat demobiliserend fraais hoort men her en der. Het probleem is dat de aan "life-style" verslaafde breder en vooral welvarender wordende (loonafhankelijke) middenklasse de band met de proletarische achterhoede mentaal heeft doorgeknipt. Ze wil zich ook graag financieel loskoppelen van al wie armlastig is. Daardoor heeft de onderklasse meer dan vroeger het gevoel volkomen alleen te staan.

Geen enkel sociaal-democratisch discours is er tot op heden in geslaagd om die breuk met de onderklasse te lijmen. Noch Louis Tobback indertijd met zijn securitaire taal, noch Steve Stevaert met zijn gezelligheidsdiscours. Ook klein links niet dat in dit gat in de markt had kunnen springen, maar mislukte omdat de internationalistische boodschap blijkbaar niet welkom is. Daaruit blijkt dan weer dat tribalistische ideologieën in een wereld van ieder voor zich aantrekkelijk zijn.

Feit is nu dat het Vlaams Blok aan deze uithoek bij de Noordzee het niveau van de protestpartij heeft kunnen overstijgen en inmiddels een sociologisch gegeven is kunnen worden. Dit Blok zal

zeker nog een volgende generatie meegaan. Het Blok is een stuk van de Vlaamse werkelijkheid geworden en heeft weten door te dringen in alle sociale klassen en in alle leeftijdsgroepen. Ontvallend is dat uit een recente enquête onder middelbare scholieren bleek dat een kwart van hen zich aangetrokken voelde tot het Blok. Sommige autochtone leerlingen vinden dat de allochtone leeftijdsgenoten te veel wordt toegestaan. Wie dit hoort en ziet, weet ook dat een mentaliteitsverandering veel investeringen in geld en energie zal vergen over een langere periode. Dat is, ook al blijft het Blok groeien, bij de meeste politici helaas nog niet doorgedrongen.